

การศึกษาการออกแบบเลขศิลป์ที่แสดงอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์กล้วยตาก จังหวัดพิจิตร

THE STUDY OF GRAPHIC DESIGN AS A LOCAL IDENTITY FOR PACKAGING DEVELOPMENT OF DRIED BANANA PICHIT PROVINCE

สุรเชษฐ์ มีฤทธิ์ / SURACHES MEERITH

ศูนย์ศึกษาพัฒนาจิตอาสาและกิจการเพื่อสังคม วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

CENTER OF VOLUNTEER DEVELOPMENT AND SOCIAL ENTERPRISE, BODHIVIJALAYA COLLEGE, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

Received: September 6, 2019

Revised: January 31, 2020

Accepted: February 20, 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการออกแบบเลขศิลป์ที่แสดงอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร และนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์กล้วยตากชาละวันแล้วประเมินผลคุณลักษณะและความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์กล้วยตากชาละวัน ซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยในขั้นตอนแรกผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการศึกษาตำนาน เรื่องเล่า งานประติมากรรม งานจิตรกรรม และสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญ ใน 3 พื้นที่ด้วยกัน ได้แก่ 1) พื้นที่วัดถ้ำชาละวัน อำเภอเมืองพิจิตร 2) พื้นที่ถ้ำชาละวันข้างวัดมหาธาตุ อุทยานเมืองเก่าพิจิตร อำเภอเมืองพิจิตร และ 3) พื้นที่วัดอัมพวันเจติยาราม อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผลการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบทางด้านภาพประกอบ โทนสี และลวดลาย แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบเครื่องหมายการค้าและงานออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์กล้วยตากชาละวัน จากนั้นนำไปประเมินความเหมาะสมของรูปแบบเครื่องหมายการค้าโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเลขศิลป์ 3 ท่าน พบว่ารูปแบบเครื่องหมายการค้า แบบที่ 1 มีคะแนนคุณลักษณะเหมาะสมที่จะเป็นเครื่องหมายการค้า กล้วยตากชาละวัน จังหวัดพิจิตร และสามารถแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตรได้อย่างชัดเจน และมีความอ่อนช้อย เป็นมิตรมากกว่าแบบอื่น ๆ มีค่าคะแนนที่ได้คือ 64 คะแนน จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์กล้วยตากชาละวัน และเก็บข้อมูลความคิดเห็นจากผู้บริโภคที่เข้ามาซื้อของในศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP บริเวณบึงสีไฟ อำเภอเมืองพิจิตร โดยใช้การสุ่มโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 45 คน และประเมินผลคุณลักษณะและความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์กล้วยตากจังหวัดพิจิตร พบว่าคุณลักษณะทางด้านการออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ มีความสะท้อนถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตรเหมาะสมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.60

คำสำคัญ: ออกแบบเลขศิลป์, บรรจุภัณฑ์กล้วยตาก, อัตลักษณ์ท้องถิ่น

Abstract

This research has objectives to study the design guidelines of graphic design that show the local identity of Phichit Province and applied on Banana sun dried packaging and evaluating the characteristics and opinions of consumers. In this research, using mixed methods research. In the first step, the researcher visits the area to study the local identity of Phichit province. And field study by studying the legends, stories, sculpture, painting, and interview with the villagers and experts in 3 areas, including 1) The area of Tham

Chalawan Temple Muang Phichit District 2) Thamcha Wan, beside Wat Mahathat Phichit Old Town Park And Muang, Phichit District, and 3) Amphawan Wat Chetiyaram Temple, Amphawa District, Samut Songkhram Province After that, the data obtained is summarized and analyzed in composition, color tone and pattern and then applied to trademark design and graphic design on Banana sun dried packaging. After that, it was evaluated the suitability of the trademark format. By 3 graphic desinger experts, it was found that the type 1 of trademark style had the appropriate characteristics qualifying as a trademark. Banana sun dried Pichit province and can clearly show the local identity of Phichit province and have tenderness More friendly than others with a score of 64 points. After that, the researcher carried out the design on the Banana sun dried packaging slice and collecting feedback from consumers who came to shop at the OTOP distribution center in Bueng Si Fai Mueang Phichit District by using accidental sampling of 45 people and evaluating the characteristics and opinions of consumers towards the banana sun dried packaging. Found that the design features of banana sun dried packaging reflecting the local identity of Phichit province most suitable, with an average of 4.60

Keywords: Graphic Design, Banana Sun Dried Packaging, Local Identity

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศแห่งเกษตรกรรม ซึ่งคนไทยสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมกันมายาวนาน มีการทำเกษตรกรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยผลผลิตทางการเกษตรนั้นสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรโดยการส่งออกและบริโภคภายในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ปฐมภูมิ เช่น ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง และผลไม้ หรือผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งการนำผลผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปจะช่วยป้องกันการล้นตลาดของผลิตผลสดซึ่งช่วยยกระดับเพิ่มมูลค่าราคาผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งการส่งเสริมให้เกษตรกรแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้เป็นที่ยอมรับ จะสามารถขยายตลาดการค้าออกไปสู่ต่างประเทศ และจะช่วยเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประเทศได้เป็นอย่างดี สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตรนั้นคือ คือ บรรจุภัณฑ์ เนื่องจากสินค้าที่จะเข้าสู่กลไกตลาดจำเป็นต้องมีบรรจุภัณฑ์ห่อหุ้มสินค้า และฉลากแสดงชื่อสินค้าและรายละเอียดต่าง ๆ ตามข้อกำหนดของทางหน่วยงานภาครัฐ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถ สื่อความหมายผลิตภัณฑ์ และดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค การออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นจะสามารถสร้างความน่าจดจำและความจำเพาะของสินค้าประเภทนั้น ๆ ได้ ซึ่งอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของชุมชน ที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานความเหมือนกันทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเกิดการ

ยอมรับร่วมกันของชาวชุมชน และมีปฏิสัมพันธ์สืบต่อกันมามีลักษณะเฉพาะของชุมชน นิรมล ขมหวาน (2557)

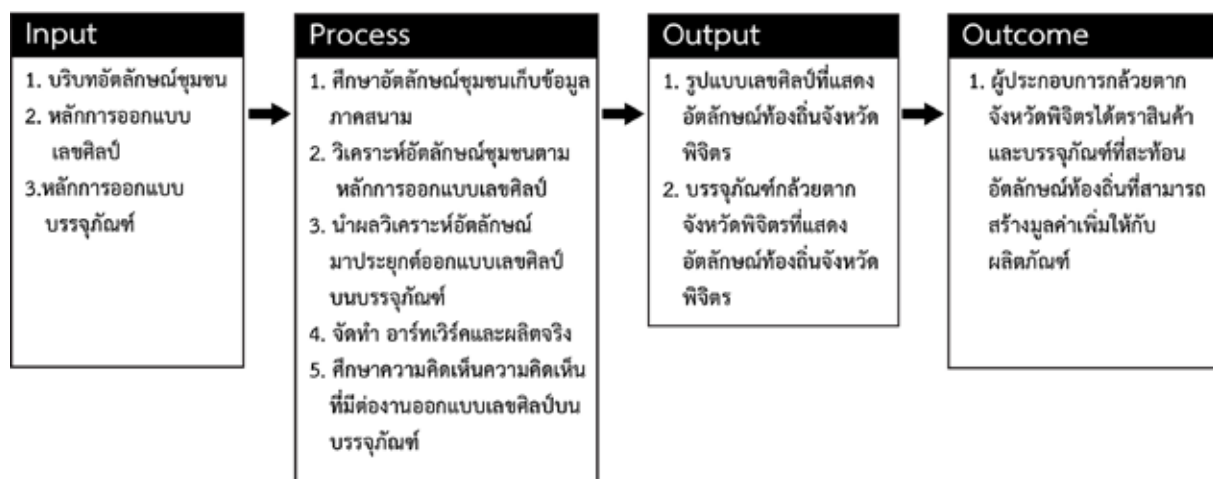
จังหวัดพิจิตร เป็นจังหวัดเก่าแก่มาจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เป็นแหล่งรวมศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ไว้มากมาย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา อัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ และอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นโดยเจตนาสร้างจากชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจากการศึกษาคุณลักษณะที่สำคัญของอัตลักษณ์ และจากการศึกษาเอกสารวิชาการพบว่า อัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นโดยเจตนาสร้างจากชุมชนท้องถิ่น โดยอาศัยการกระทำหรือบอกกล่าวเรื่องราวซ้ำ ๆ มายาวนาน คือการส่งสารให้ผู้รับสารจดจำสร้างภาพจำในหมู่คนทั่วไป อาทิเช่น เรื่องราวของ ตำนานจระเข้ชालะวัน เป็นจระเข้ใหญ่เลื่องชื่อแห่งแม่น้ำน่านเก่าเมืองพิจิตร ซึ่งพบงานจิตรกรรมฝาผนัง ที่บอกเล่าตำนานเรื่อง ไกรทอง กับ พญาจระเข้ชาละวัน ที่วัดอัมพวันเจติยาราม อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม อีกทั้งพบประติมากรรมปูนปั้น ถ้ำชาละวันข้างวัดมหาธาตุ อุทยานเมืองเก่าพิจิตร ต.เมืองเก่า อ.เมืองพิจิตร จ.พิจิตร อัตลักษณ์เรื่องตำนานจระเข้ชาละวัน นี่เป็นที่จดจำของประชาชนที่มีต่อจังหวัดพิจิตร และความเหมาะสมต่อการศึกษาค้นคว้าประกอบทางทัศนธาตุ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ แสดงความชัดเจน เด่นชัด ของรูปร่าง รูปทรง สี การผสมผสานกันของเส้น ที่เป็นองค์ประกอบของงานออกแบบเลขศิลป์

กล้วยตาก เป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปของเกษตรกรสวนกล้วยทั่วประเทศโดยเฉพาะจังหวัดพิจิตร ซึ่งมีเกษตรกรที่ปลูกกล้วยกันมากโดยเฉพาะกล้วยน้ำว้าพันธุ์มะลือ่องกล้วยชนิดนี้จะมีคววมหวานในตัวเหมาะที่จะนำมาทำกล้วยตาก ซึ่งในจังหวัดอื่น ๆ ก็สามารถปลูก และแปรรูปได้เช่นเดียวกัน ทำให้ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการออกแบบ เลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ เพื่อสร้างความแตกต่างให้กับรูปแบบของผลิตภัณฑ์กล้วยตากของจังหวัดมีความโดดเด่นและแตกต่างจาก ผลิตภัณฑ์กล้วยตากที่มีจำหน่ายในท้องตลาดทั่วไป ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการประยุกต์

นำเอาอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร มาออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ ซึ่งจะช่วยให้ กล้วยตากจังหวัดพิจิตรเป็นสินค้าที่มีคุณค่า ช่วยเพิ่มรายได้เกษตรกรในจังหวัดพิจิตรต่อไป

กรอบแนวคิดในการออกแบบ

การออกแบบเลขศิลป์ที่แสดงอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์กล้วยตาก จังหวัดพิจิตร เป็นการดำเนินการออกแบบโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน โดยแสดงกรอบแนวคิดในการดำเนินงานได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการออกแบบเลขศิลป์ที่แสดงอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร
2. เพื่อออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์กล้วยตากให้แสดงอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร
3. เพื่อประเมินผลคุณลักษณะและความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์กล้วยตากจังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative methods Research) โดยดำเนินการลงพื้นที่จังหวัดพิจิตร เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ 1) วัดถ้ำชาละวัน อำเภอเมืองพิจิตร 2) ถ้ำชาละวันข้างวัดมหาธาตุ อุทยานเมืองเก่าพิจิตร อำเภอเมืองพิจิตร 3) วัดอัมพวันเจติยาราม อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม จากนั้นนำ

ข้อมูลที่ได้มาสรุปผลการศึกษาใช้การบรรยายเชิงพรรณนาวิเคราะห์รูปแบบเลขศิลป์ ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ชุมชนของจังหวัดพิจิตร และนำแนวทางที่ได้มาไปประยุกต์ใช้ในงานออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ ทำการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตกล้วยตากจังหวัดพิจิตร ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกจากเกษตรกรในอำเภอเมืองพิจิตร จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) นำผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นที่ได้มา มาประยุกต์ออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ เครื่องหมายการค้า และรูปแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์แล้วนำไปประเมินความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ 3 ท่าน เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาผลงานการออกแบบมาสร้างเป็นต้นแบบบรรจุภัณฑ์ต้นแบบขั้นตอนที่ 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative methods research) ในการเก็บข้อมูลความคิดเห็นด้านการออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์และการออกแบบรูปลักษณ์บรรจุภัณฑ์ ของผู้บริโภคที่เข้ามาซื้อของใน

ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP บริเวณบึงสีไฟ อำเภอเมืองพิจิตร โดยใช้ในการสุ่มโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 45 คน เพื่อนำข้อมูลมาสรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษารูปแบบเลขศิลป์ที่แสดงอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร

1.1 ผลการศึกษาพื้นที่ วัดถ้ำชาละวัน อำเภอเมืองพิจิตร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ คือปราชญ์ชาวบ้าน และเจ้าอาวาสวัดถ้ำชาละวัน จังหวัดพิจิตร และจากการลงพื้นที่ในการถ่ายภาพ จดบันทึก และการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและตำราได้ผลการศึกษาดังนี้ตามเรื่องราวพญาชาละวัน เล่าสืบต่อกันมาว่า วัดถ้ำชาละวัน เป็นวัดที่ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำพิจิตร ซึ่งเชื่อว่าเป็นถ้ำที่อยู่ของ พญาจระเข้ชาละวัน จระเข้ยักษ์กินคน จึงปั้นรูปพญาชาละวัน ไว้เพื่อแสดงถิ่นกำเนิด อีกทั้งหน้าบันซุ้มประตูวัดยังปั้นลายเป็นพญาจระเข้ ไว้เล่าเรื่องราว

ภาพที่ 1 ภาพรูปปั้นและซุ้มประตู วัดถ้ำชาละวัน
ที่มา : <http://www.sbl.co.th>

ผลการศึกษาองค์ประกอบเลขศิลป์ด้าน “ลวดลาย”

จากการศึกษาลวดลายปูนปั้น พบว่ามีลักษณะเน้นความเข้มแข็งของกล้ามเนื้อ รูปลักษณะของพญาชาละวัน เป็นผู้ทรงศีลบำเพ็ญเพียร เคร่งครัดในพระธรรมคำสอน มีการทรงเครื่อง นุ่งผ้าโจงกระเบน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์และภาพจำที่ถูกสร้างขึ้นของพญาจระเข้ชาละวัน เป็นงานฝีมือของช่างพื้นบ้านในจังหวัดพิจิตร โดยพัฒนาลวดลายมาจากคำบอกเล่า และตำนานพื้นบ้าน ผสานกับจินตนาการของช่างปั้น ในขณะนั้น ส่วนซุ้มประตูวัดเป็นลายปั้นนูนต่ำที่เน้นรูปร่างจระเข้ ผสานอยู่ในลายก้นขด ปั้นโดยช่างพื้นบ้านเช่นกัน

ผลการศึกษาองค์ประกอบเลขศิลป์ด้าน “โทนสี”

ผู้วิจัยได้เก็บค่าสี จากรูปปั้น และหน้าบรรณซุ้มประตู แล้วดำเนินการเทียบสีหลักจากสีมาตรฐาน CMYK ในโปรแกรมกราฟิก Illustrator และได้ค่าสีมาตรฐาน และเทียบเคียงโปรแกรมการใช้งานออกแบบกราฟิกสิ่งพิมพ์เป็นค่า Pantone ใน swatch Library mode color books ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานออกแบบเลขศิลป์ ได้แก่

ภาพที่ 2 ภาพแสดงค่าสีระบบ CMYK ตามลักษณะโทนสีโดยรวมของรูปปั้นพญาชาละวัน และซุ้มหน้าประตู วัดถ้ำชาละวัน จังหวัดพิจิตร

1.2 ผลการศึกษาพื้นที่ ถ้ำชาละวันข้างวัดมหาธาตุ อุทยานเมืองเก่าพิจิตร อำเภอเมืองพิจิตร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ คือปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า ลักษณะถ้ำชาละวันอยู่ข้างวัดมหาธาตุ ถูกสร้างขึ้นตามวรรณคดีไทยเรื่องไกรทอง ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 2 โดยมีลักษณะเป็นถ้ำลึกลงไปใต้ดิน ด้านหน้ามีรูปปั้นไกรทองและจระเข้ชาละวันที่ทางจังหวัดได้สร้างไว้ โดยผู้เชี่ยวชาญได้เล่าว่า มีเรื่องเล่าที่ชาวบ้านเล่าเป็นตำนานสืบต่อกันมา เมื่อประมาณ 65 ปีมาแล้ว มีพระภิกษุวัดนครชุมรูปหนึ่ง จุดเทียนไขเดินเข้าไปในถ้ำ จนหมดเทียนเล่มหนึ่งก็ยังไม่ถึงก้นถ้ำ จึงไม่ทราบว่ายากายในถ้ำชาละวันจะสวยงามวิจิตรพิสดารเพียงใด ซึ่งปัจจุบันดินพังทลายทับถมจนดินขึ้น

ภาพที่ 3 ภาพถ้ำชาละวัน ช้างวัดมหาธาตุ อุทยานเมืองเก่าพิจิตร
อำเภอเมืองพิจิตร
ที่มา : <https://www.facebook.com/UnseenThailand/posts/1924961927516210>

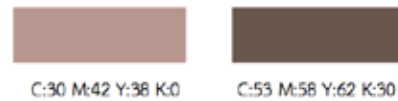
ผลการศึกษาองค์ประกอบเลขศิลป์ด้าน “ลวดลาย”

จากการศึกษาลวดลายปูนปั้น ที่ตัวจระเข้มีลักษณะเป็นรูปปั้นแบบลอยตัวเน้นความดูร้าย เน้นกล้ามเนื้อของตัวจระเข้ พื้นผิวหนังเด่นชัดเป็นเกล็ด เป็นงานฝีมือของงานช่างพื้นบ้านในจังหวัดพิจิตร โดยพัฒนาลวดลายมาจากจระเข้จริงที่อยู่ในธรรมชาติ ผสมกับจินตนาการของช่างปั้น ส่วนรูปปั้นไกรทองกำลังต่อสู้กับชาละวัน ลักษณะลายเป็นโครงสร้างมนุษย์ทั่วไปตามธรรมชาติ นุ่งโจงกระเบน คาดผ้าประเจียด ไม่ได้มีลวดลายที่มีลักษณะเด่นชัดประการใด

ผลการศึกษาองค์ประกอบเลขศิลป์ด้าน “โทนสี”

ผู้วิจัยได้เก็บค่าสี จากรูปปั้นจระเข้ จากนั้นดำเนินการเทียบสีหลักจากสีมาตรฐาน CMYK ในโปรแกรมกราฟิก Illustrator และได้ค่าสีมาตรฐาน และเทียบเคียงโปรแกรมการใช้งานออกแบบกราฟิกสิ่งพิมพ์เป็นค่า

Pantone ใน swatch Library mode color books ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานออกแบบเลขศิลป์ ได้แก่

ภาพที่ 4 ภาพแสดงค่าสีระบบ CMYK ตามลักษณะโทนสีโดยรวมของรูปจระเข้ ภาพถ้ำชาละวัน

1.3 ผลการศึกษาพื้นที่ วัดอัมพวันเจติยาราม

อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่ และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่าวัดอัมพวันเจติยาราม ถูกสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จุดเด่นของพระอุโบสถนั้นมีความคล้ายคลึงกับวัดสุวรรณดารามที่อยู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านในของอุโบสถนั้นมีจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งกรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้วาดเกี่ยวกับเรื่องราวของพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และอีกทางด้านหนึ่งเป็นเรื่องราวของบทพระราชนิพนธ์เรื่องสังข์ทอง ไกรทอง อิเหนาและคาวี ลักษณะการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นแบบอย่างตามอุดมคติของจิตรกรรมไทยแบบประเพณี และเป็นขนบธรรมเนียมที่เป็นเอกลักษณ์ไทย เป็นภาพ 2 มิติตัดเส้น และลงสีในตัวละครเพื่อแสดงวรรณะสูงต่ำของแต่ละตัวภาพให้สอดคล้องกับเนื้อหา ได้แก่ ภาพเทวดา ภาพมนุษย์ ภาพสถาปัตยกรรม ภาพแม่น้ำลำคลอง ภาพต้นไม้ ภาพภูเขา ภาพสัตว์ และยานพาหนะ โดยภาพมุมผนังด้านขวาหลังพระประธาน จะเป็นภาพจิตรกรรมเรื่องไกรทอง ตอนปราบชาละวันและหลงถ้ำ

ภาพที่ 5 ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เรื่องไกรทอง วัดอัมพวันเจติยาราม อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม
ที่มา : <https://th.m.wikipedia.org>

ผลการศึกษาศักยภาพประกอบเลขศิลป์ด้าน “ภาพประกอบ”

จากการวิเคราะห์พบว่าเป็นภาพจิตรกรรมไทยแบบดั้งเดิมบอกเล่าเรื่องราวตามพระราชนิพนธ์เรื่องไกรทอง ในรัชกาลที่ 2 มีลักษณะเด่นงามสง่าด้วยสีลาอันชดช้อย แสดงอารมณ์ความรู้สึกตามเนื้อเรื่อง ลักษณะของพญาจะเข้ชาละวันมีเกล็ดเป็นลายกระเบื้องและอู้ง่ามีลักษณะเหมือนภาพลายไทยนรสิงห์ ในชุดป่าหิมพานต์ พญาชาละวันมีลักษณะดูร้ายออกอาละวาด กัดกินผู้คน ส่วนร่างจำแลงเป็นมนุษย์ของพญาชาละวันนั้นแต่งทรงเครื่องพระตามแบบฉบับจิตรกรรมไทยแบบประเพณี ลักษณะทางกายภาพอ่อนช้อยงดงาม

ผลการศึกษาศักยภาพประกอบเลขศิลป์ด้าน “โทนสี”

ผู้วิจัยได้เก็บค่าสี จากรูปปั้นจะเข้ จากนั้นดำเนินการเทียบสีหลักจากสีมาตรฐาน CMYK ในโปรแกรมกราฟิก Illustrator และได้ค่าสีมาตรฐาน และเทียบเคียงโปรแกรมการใช้งานออกแบบกราฟิกสีพิมพ์เป็นค่า Pantone ใน swatch Library mode color books ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานออกแบบเลขศิลป์ ได้แก่

ภาพที่ 6 ภาพแสดงค่าสีระบบ CMYK ตามลักษณะโทนสีโดยรวมของภาพจิตรกรรมฝาผนัง เรื่องไกรทอง วัดอัมพวันเจติยาราม อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประยุกต์ใช้รูปแบบเลขศิลป์ในงานออกแบบบรรจุภัณฑ์น้ำพริกที่แสดงอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร

แบบที่ 1

แบบที่ 2

แบบที่ 3

แบบที่ 4

2.1 ผลการปฏิบัติการด้านการออกแบบเครื่องหมายการค้า

จากการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์กล้วยตากที่เป็นตัวแทนที่ชัดเจนของจังหวัดพิจิตร นั่นคือ กล้วยตากชาละวัน ของแม่ขวัญ ตำบลคลองคเชนทร์ จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้ประยุกต์ภาพพญาจะเข้ชาละวันจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาสร้างภาพเลขศิลป์โดยนำเอาลักษณะลวดลายโทนสี รูปลักษณะ มาตัดทอนให้มีลักษณะร่วมสมัยแต่ยังคงรับรู้ได้ถึงอัตลักษณ์ดั้งเดิมของจังหวัด โดยใช้โปรแกรมออกแบบกราฟิก ประเภท Vector สร้างเป็นเครื่องหมายการค้า ซึ่งเป็นลักษณะของตัวแทนผลิตภัณฑ์กล้วยตาก จากจังหวัดพิจิตร จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมด้านเลขศิลป์ 3 ท่าน โดยกำหนดเกณฑ์ในการประเมินดังนี้

ค่าคะแนน	ความหมาย
9 - 10	ภาพเลขศิลป์มีความเหมาะสมมากที่สุด
7 - 8	ภาพเลขศิลป์มีความเหมาะสมมาก
5 - 6	ภาพเลขศิลป์มีความเหมาะสมพอใช้
3 - 4	ภาพเลขศิลป์มีความเหมาะสมน้อย
1 - 2	ภาพเลขศิลป์ไม่มีความเหมาะสม

จากนั้นสรุปผลการประเมินความเหมาะสม โดยสรุปได้ว่ารูปแบบเครื่องหมายการค้า แบบที่ 1 มีคะแนนคุณลักษณะเหมาะสมที่จะเป็นเครื่องหมายการค้า กล้วยตากชาละวัน จังหวัดพิจิตร และสามารถแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตรได้อย่างชัดเจน และมีความอ่อนช้อย เป็นมิตรมากกว่าแบบอื่น ๆ มีค่าคะแนนที่ได้คือ 64 คะแนน

ตารางที่ 1 สรุปผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบเครื่องหมายการค้า ก๊วยตากล้วยวัน ที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร

ที่	คุณลักษณะความคิดเห็น	แบบที่ 1	แบบที่ 2	แบบที่ 3	แบบที่ 4
1	สามารถสื่อความหมายที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร	7	1	3	5
2	สามารถนำไปใช้ได้บนบรรจุภัณฑ์	6	6	2	6
3	มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว	5	3	2	4
4	มีความเป็นสากล สามารถสื่อความหมายได้	6	5	4	2
5	มีความสวยงาม และเป็นเอกภาพ	7	2	4	1
6	สามารถสร้างการจดจำในตราสินค้าได้	7	4	6	2
7	การใช้สีมีความเหมาะสมกับลักษณะผลิตภัณฑ์	5	5	5	3
8	สามารถสร้างความเชื่อถือได้สำหรับผลิตภัณฑ์	6	6	2	2
9	สามารถนำไปใช้ได้โน้มน้าวจิตใจประชาชนสัมพันธ์ชนิดอื่น ๆ	7	4	4	1
10	เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายของผลิตภัณฑ์	8	4	3	1
คะแนนรวม		64	40	35	27

2.2 ผลการปฏิบัติการด้านเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์และโครงสร้างบรรจุภัณฑ์

ในด้านการออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ ผู้วิจัยได้ประยุกต์นำเอาองค์ประกอบของ พญาจรเข้ กล้วยวัน ลวดลายและโทนสี มาจัดวางองค์ประกอบทางศิลปะให้มีความโดดเด่นแต่ยังแสดงออกถึงตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งผู้วิจัยได้คำนึงถึงบริบทในการทำการตลาด ณ จุดขาย ที่บรรจุภัณฑ์ต้องบ่งบอกถึงสินค้าที่ถูกห่อหุ้มอยู่ด้านในได้ อีกทั้งต้องสะดุดตาผู้บริโภค เรียกความสนใจให้ผู้บริโภค เข้ามาหยิบจับ จนพัฒนาไปถึงการซื้อในที่สุด การกำหนดสัดส่วนของการออกแบบเลขศิลป์นั้นผู้วิจัยได้นำเอาพื้นผิวที่เป็นอัตลักษณ์ของพญาจรเข้กล้วยวัน มากำหนดสัดส่วนในปริมาณร้อยละ 30 และภาพผลิตภัณฑ์มีสัดส่วนอยู่ในปริมาณร้อยละ 30 เช่นกัน ส่วนองค์ประกอบที่เป็นข้อมูลจำเพาะของผลิตภัณฑ์กำหนดสัดส่วนในปริมาณร้อยละ 20 และที่เหลือ

ผู้วิจัยทิ้งที่ว่างไว้เพื่อนำทางเพื่อให้ผู้บริโภคกวาดสายตาคจากเครื่องหมายการค้านำไปสู่ตัวผลิตภัณฑ์ สำหรับวัสดุบรรจุภัณฑ์ ผู้วิจัยใช้ของพรอย์แบบมีซิปล็อค กันดั่งได้ขนาด กว้าง 6 นิ้ว สูง 8.6 นิ้ว เพื่อห่อหุ้มและปกป้องผลิตภัณฑ์ อีกทั้งยังสะดวกต่อการขนส่งและการวางจัดจำหน่าย ในด้านราคาของของพรอย์ดังกล่าว มีราคาถูกสามารถสั่งผลิตพร้อมจัดพิมพ์ได้ในระบบการพิมพ์ กราฟเวียร์ โดยผู้วิจัยได้ตรวจสอบราคางานพิมพ์จากโรงพิมพ์ 3 โรงพิมพ์ด้วยกัน มีค่าเฉลี่ยในการพิมพ์ ตกราคาถูกละ 5-7 บาท ซึ่งต้องพิมพ์ในจำนวน 10,000 ซอง ราคาไม่รวมค่าแม่พิมพ์ ซึ่งการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ดังกล่าวจะสามารถลดต้นทุนให้กับผู้ประกอบการได้ เมื่อเทียบกับ บรรจุภัณฑ์แบบกล่องกระดาษพิมพ์ลายที่บรรจุกล้วยแบบแยกชิ้นใส่ซองแบบซุนซิลกลาง และกล่องกระปุก PET ฝาเกลียวติดฉลากสติ๊กเกอร์

ภาพที่ 7 ภาพแสดงต้นแบบ Artwork ผลิตภัณฑ์กล้วยตากชาละวัน ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัดพิจิตร ที่ปรับปรุงและแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินผล คุณลักษณะและความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ กล้วยตากจังหวัดพิจิตร

ในการดำเนินการประเมินผลคุณลักษณะและความคิดเห็นของผู้บริโภคนั้น ผู้วิจัยได้นำบรรจุภัณฑ์ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ไปเก็บข้อมูลโดยการนำผลิตภัณฑ์กล้วยตากชาละวันบรรจุใส่บรรจุภัณฑ์ดังกล่าวไปวางจำหน่ายที่ ศูนย์กระจายสินค้า OTOP บริเวณบึงสีไฟ อำเภอเมืองพิจิตร แล้วเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคที่เข้ามาซื้อของในศูนย์ จำนวน 45 คน โดยเลือกใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ ด้านคุณลักษณะทางด้านการออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ และคุณลักษณะความคิดเห็นที่ผู้บริโภคมีต่อรูปแบบโดยรวมของบรรจุภัณฑ์

ผลการประเมินพบว่าคุณลักษณะทางด้านการออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ มีความสะท้อนถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตรมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.60 สามารถสื่อสารข้อมูลของผลิตภัณฑ์ได้มาก มีค่าเฉลี่ย 3.8 ภาพประกอบบนบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสมมาก มีค่าเฉลี่ย 3.65 โทนสีของบรรจุภัณฑ์สะดุดตาสามารถดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคมีความเหมาะสมมาก มีค่าเฉลี่ย 3.60

ตัวอักษรอ่านง่าย ชัดเจนมีความเหมาะสมปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.35 และผลการประเมินคุณลักษณะความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบโดยรวมของบรรจุภัณฑ์ พบว่า ลักษณะโดยรวมของบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.57 ลักษณะของบรรจุภัณฑ์มีความสะดวกต่อการบริโภคมีความเหมาะสมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.7 ลักษณะบรรจุภัณฑ์สามารถยกระดับให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่ามากยิ่งขึ้นได้ มีความเหมาะสมมาก มีค่าเฉลี่ย 3.6

สรุปและอภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษา สอบถามข้อมูลจากชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญ และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่าอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตรได้ถูกสร้างขึ้นโดยเจตนาสร้างจากชุมชนท้องถิ่น ผ่านการบอกกล่าวเรื่องราวซ้ำ ๆ มายาวนาน สร้างภาพจำในหมู่คนทั่วไป โดยเฉพาะเรื่องราวของ ตำนานจระเข้ชาละวัน เป็นจระเข้ใหญ่เลื่องชื่อแห่งแม่น้ำน่านเก่าเมืองพิจิตร ประกอบกับภายหลังสมัยรัชกาลที่ 2 ได้ทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทละครสำหรับละครนอก เรื่องไกรทอง และได้รับความนิยมยกย่องเป็นฉบับมาตรฐานฉบับหนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องราวความรักเกี่ยวกับคนและจระเข้ โดยเค้าโครงเรื่องมาจากตำนานเรื่องเล่า

จากที่เกิดขึ้นที่จังหวัดพิจิตร ดำเนินงานพญาชาละวันจึงเป็น
อัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตรไปโดยปริยาย โดยผู้คนทั่วไป
มักจะกล่าวกันว่า “พิจิตรเมืองชาละวัน” ผู้วิจัยจึงได้
วิเคราะห์องค์ประกอบทางศิลปศิลป์ ของพญาจะเข้ชาละวัน
ที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งทางด้านรูปร่าง รูปทรง พื้นผิว โทนสี
และลายเส้น และพิจารณาความเหมาะสม ตัดทอนให้
สามารถนำไปออกแบบเครื่องหมายการค้า และศิลปศิลป์
บนบรรจุภัณฑ์สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนิกร
วงศ์สุวรรณ. (2550) ที่กล่าวไว้ว่า แนวทางการออกแบบ
เครื่องหมายการค้า ที่มีองค์ประกอบเฉพาะสามารถที่จะสื่อ
ความหมายภาพลักษณ์ได้อย่างชัดเจนและมีความแตกต่าง
จากเครื่องหมายการค้าในกลุ่มสินค้าประเภทอื่น ซึ่งในการ
ออกแบบตราสัญลักษณ์ ผลิตภัณฑ์กล้วยตากชาละวันนั้น
ผู้วิจัยออกแบบภาพสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนในการสื่อความหมาย
ที่เป็นภาพสัญลักษณ์ไอคอน (Icon Sign) ซึ่งภาพสัญลักษณ์
ดังที่ได้กล่าวมามีระดับความเป็นนามธรรมน้อยที่สุดและสามารถ
สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตรและส่งผลที่
รวดเร็วและชัดเจนในการรับรู้ของผู้บริโภค สอดคล้องกับงาน
วิจัยของ สุรัตน์ชัย ชื่นตา. (2555) ที่กล่าวว่าในการออกแบบ
ภาพสัญลักษณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องศึกษาความ
สัมพันธ์ของโครงสร้างทั้งหมดที่ภาพสัญลักษณ์จะต้องนำไปใช้
งานความหมายของภาพและความสามารถในการตีความ
หมายของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก ส่วนในด้านการออกแบบ
ศิลปศิลป์บนบรรจุภัณฑ์กล้วยตากชาละวันจังหวัดพิจิตรนั้น
ผู้วิจัยได้ออกแบบโดยคำนึงถึงความสามารถสื่อสาร สื่อความหมาย
ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะมีผลทางจิตวิทยาต่อผู้บริโภค
และแจ้งถึงสรรพคุณ คุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์
ยี่ห้อผลิตภัณฑ์ผู้ผลิต ด้วยการใช่วิธี การออกแบบ การจัดวาง
รูปตัวอักษร ถ้อยคำ โฆษณา เครื่องหมายและสัญลักษณ์
ทางการค้า และอาศัยหลักองค์ประกอบทางศิลปะในการ

จัดภาพให้เกิดการประสานกลมกลืนกันให้สวยงาม และสามารถ
สื่อสารได้ อีกทั้งผู้วิจัยได้สร้างภาพ เลขศิลป์โดมพลังงาน
แสงอาทิตย์พาราโบลา และภาพถ่ายผลิตภัณฑ์ที่สวยงามสะอาด
น่านับประทานเพื่อแสดงให้เห็นถึง ความใส่ใจในการผลิตของ
ผลิตภัณฑ์ และความรับผิดชอบต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค เพื่อ
สื่อสารไปยังผู้บริโภคอันจะส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดทัศนคติที่ดี
งามต่อผลิตภัณฑ์ ตลอดทั้งสร้างการเชื่อถือในคุณภาพ
กระทั่งเกิดความศรัทธาเชื่อถือในผู้ผลิต สอดคล้องกับงาน
วิจัยของ นกสร ลิมไชยาววัฒน์. (2545) ที่กล่าวไว้ว่า การ
ออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์สินค้าที่ดี มีผลในด้านการ
ดึงดูดความสนใจ ความชอบ และความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค
ในการที่จะตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าประเภทนั้น ๆ ได้ และ
งานวิจัยของ จิตรพร ลิละวัฒน์. (2548). ที่กล่าวไว้ว่า
องค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งนั้นคือ การมี
ภาพเลขศิลป์สีสันสดใส สะดุดตาบน บรรจุภัณฑ์ และหรือ
ภาพถ่ายสินค้า ซึ่งอาศัยการออกแบบบรรจุภัณฑ์โดยใช้
ศิลปะท้องถิ่น สามารถแสดงถึงภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์
และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ได้

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและสร้างสรรค์
เลขศิลป์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น มาใช้เป็นแนวทางใน
การออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ ทำให้ได้ทราบถึง
แนวทางที่จะสามารถค้นหา วิเคราะห์ อัตลักษณ์ท้องถิ่นที่
สามารถนำมาสื่อสารกับผู้บริโภค และสร้างคุณลักษณะ
เฉพาะตัวของผลิตภัณฑ์ได้ ซึ่งแนวทางนี้สามารถนำไปเป็น
ประโยชน์ต่อนักออกแบบและผู้สนใจ และนำเอาผลการ
วิจัยในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ต่อไป อีกทั้งวิธีการวิจัยลักษณะนี้
อาจนำไปสู่การศึกษาการออกแบบเลขศิลป์โดยอาศัยภูมิหลัง
ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความเชื่อ ภูมิปัญญา เป็นฐาน
การคิด และประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

- นกสร ลิมไชยาววัฒน์. (2545). **ประสิทธิภาพของการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ที่มีต่อผู้บริโภค**.วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
สาขานิเทศศาสตร์ (การโฆษณา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- นิรมล ขมหวาน. (2557). **อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ**.ปทุมธานี : **วารสารวไลยอลงกรณ์**
ปริทัศน์, 2554 4(2): 1-3.
- จิตรพร ลิละวัฒน์. (2548). **การศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์**
อาหาร : กรณีศึกษาประเภทธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs). รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศรีปทุม.

- รัชนิกร วงษ์สุวรรณ. (2550). **การศึกษาแนวทางในการออกแบบเครื่องหมายการค้าของสินค้าประเภทเครื่องประดับอัญมณีเพื่อการส่งออก**. วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์. นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- สุรัตน์ชัย ชื่นตา. (2555). **วิเคราะห์การออกแบบตราสัญลักษณ์ไทยที่ชนะเลิศจากการประกวด**. วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์. นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.